

REL KISOKOS

AGRÁRMINISZTÉRIUM

NEMZETI
AGRÁRGAZDASÁGI
KAMARA

Vidékfejlesztési kézikönyv 4.

REL KISOKOS

2020

Tartalom

1. A REL-ről általában	5
1.1. Földtől az asztalig – a REL meghatározása	6
1.2. A REL működési formái	7
2. A REL egyik szereplője, a kistermelő	15
2.1. Kistermelő fogalma	15
2.2. Értékesítési lehetőségek	16
3. Támogatási lehetőségek	19
3.1. REL-hez kapcsolódó pályázati felhívások a Vidékfejlesztési Programban	21
4. Külföldi és hazai jó gyakorlat	27
4.1. CUINATUR	27
4.2. Nyitott Porta együttműködés	28
Fogalmak	31

BEVEZETŐ

Nem egészen egy évszázaddal ezelőtt az volt a természetes, hogy az ember az élelmiszert helyből, akár háztájiból, a szomszéd utcából, esetleg egy szomszédos településről szerezte be. Azonban a közlekedés fejlődésével és az infokommunikációs technológiák elterjedésével kinyílt előttünk a világ, a globalizáció hozta magával előnyeit és azokkal együtt a hátrányait is.

A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara egyetért az Európai Unió azon kezdeményezésével, hogy az élelmiszer útja a „földtől az asztalig” a lehető legrövidebb legyen, ennek megfelelően az alapanyag megtermelése, feldolgozása és a termékek értékesítése is a lehetséges legrövidebb táv, „útvonal” megtételével valósuljon meg.

Kiadványunk a rövid ellátási láncból (REL) történő beszerzés előnyeit, a REL működési formáit, támogatási lehetőségeit mutatja be, továbbá felsorakoztat példaértékű megoldásokat is.

Kollégáimmal egyetemben bízunk abban, hogy az ilyen jellegű láncok elterjedése kompenzálja a globalizáció hozta negatív változásokat, egyúttal hozzájárul a környezeti terhelés csökkentéséhez és a helyi gazdaságfejlesztéshez.

Györfly Balázs

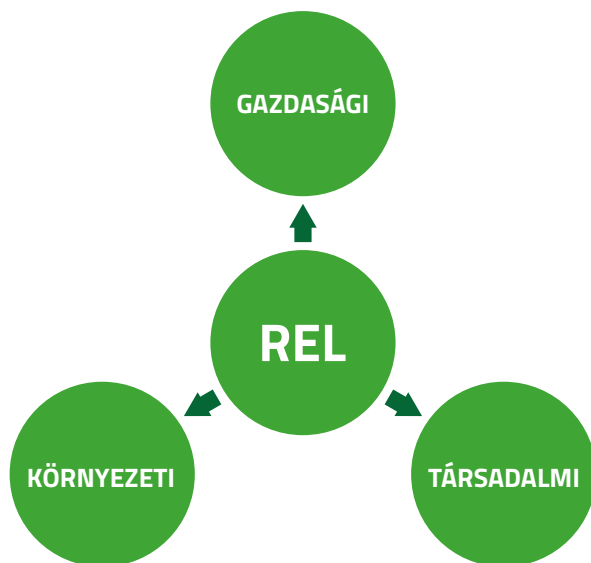
elnök

Nemzeti Agrárgazdasági Kamara

1. A REL-ről általában

Az élelmiszer bizalmi termék. A fogyasztók – főleg az internet elterjedésével – szeretnék megismerni az általuk választott termékek hátterét, főleg annak, ami az asztalukra kerül. Hiszen úgy tartja a mondás: az vagy, amit megeszel. Kíváncsiak, hogy milyen gazdaságból érkezik a gyümölcs, mivel permetezték a fákat, milyen más vegyi anyagot használtak a termelés során vagy milyen körülmények között tartották az állatokat. Ezekre a kérdésekre nagyon nehéz választ adni abban az esetben, ha az élelmiszer távolról, más országból vagy akár más kontinensről származik. Nem beszélve az élelmiszer frissességéről, az utaztatás-kor alkalmazott egyéb vegyszerekről és a környezetterhelésről. Ezért kerültek előtérbe a rövid ellátási láncok (REL, vagy rövid élelmiszerlánc esetében RÉL), melynek során az élelmiszer a lehető legrövidebb utat teszi meg a termőföldtől az asztalig. A REL-ből származó, vagyis a helyi termékek megvásárlásával hozzájárulunk a helyi gazdaság fejlesztéséhez, támogatjuk a helyi termelőket, élelmiszer feldolgozókat, akik szintén helyben költhetik el nyereségüket. Az élelmiszer útjának minimalizálásával a környezetterhelés is jelentősen csökken. Ha közvetlenül az előállítótól vásároljuk meg az élelmiszert, úgy informálódni tudunk annak hátteréről, kialakul egy kölcsönös bizalmi kapcsolat.

1. ábra: A REL pozitív hatásai

1. A REL-RŐL ÁLTALÁBAN

Amit a fogyasztók ismernek, abban bíznak. A helyi termékek iránti bizalmat sok minden alakíthatja, befolyásolhatja: a termelés, élelmiszer-előállítás módja és technológiája, az alapanyagok származása, minőségi jellemzői, a termelő-, előállító személye vagy akár már a meglévő tapasztalat.

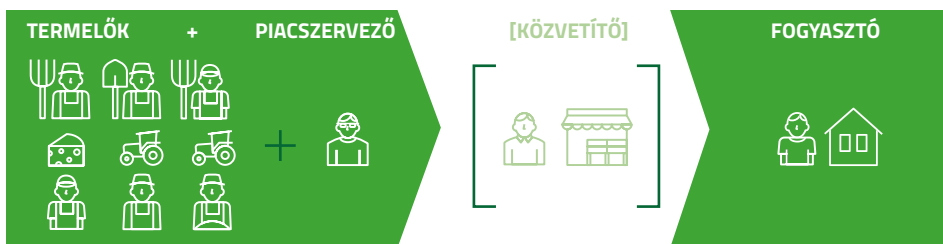
A bizalmat élvező, minőségi helyi termék előállításához legfontosabb a – sok esetben hagyományokból táplálkozó – termelői tudás és tapasztalat. Elengedhetetlen a termelők ezen tudásának fejlesztése, még akkor is, ha nincs jogszabályban előírt képesítési vagy továbbképzési követelmény. A bizalmat erősíti továbbá a védjegy, amely informál a termék megbízhatóságáról, eredetéről és előállításának megfelelő körülményeiről.

A REL-ek létrejöttét számtalan uniós és hazai jogszabály ösztönzi. Az uniós minőség-rendszerek célja, hogy a fogyasztók számára egyértelműen megkülönböztethetőek legyenek azok a termékek, amelyek különleges tulajdonságai egy meghatározott földrajzi területhez vagy hagyományokhoz köthetőek. Számtalan jó példa van már arra, amikor termelők akár uniós, akár hazai védjegyekkel nyerik el a fogyasztók bizalmát.

Azonban ezt a bizalmat könnyű elveszíteni, ezért fontos, hogy a termékek előállítására, minőségére és jelölésére vonatkozó szabályok mindenki számára egyértelműek legyenek. A jogszabályok önmagukban nem elegendőek, az alkalmazásukhoz segítséget kell nyújtani az előállítóknak, amely lehet oktatás, szaktanácsadás vagy egyéb tudásátadási módszer. A fogyasztókat pedig meg kell győzni arról, hogy gondos munkával, helyi alapanyagokból, helyben előállított termékek vásárlásával nem csak az élelmiszert vásárolják meg, de a helyi termelőket, vállalkozásokat, lakosokat is támogatják. Mindemellett pedig aktívan tesznek a környezetük megőrzéséért.

1.1. Földtől az asztalig – a REL meghatározása

A rövid ellátási lánc termelői együttműködésen alapuló, a termelők és a fogyasztók közötti szoros földrajzi kapcsolatot felhasználó, maximum 1 közvetítő közbeiktatásával alkotott, rendszeres értékesítést végző ellátási lánc. Vagyis a REL lényege az előállított termék útja a „földtől az asztalig”. (A termékek nem feltétlenül különleges minőségűek, ezt a megcélzott piaci szegmens határozza meg.)

2. ábra: A REL szereplői, Forrás: Vidékfejlesztési Program Kézikönyv

A különböző értékesítési megoldások iránt fogyasztói és termelői oldalról is egyre növekvő az igény. A termelőket a jobb jövedelmezőség, míg a fogyasztókat a megbízhatóság és a termékek frissessége motiválja. A helyi szükségletek helyi termelésből – tervezhető és kiszámítható módon – való kiszolgálásának igényével együtt megjelenik mindkét fél részéről a fenntartható és felelős gazdaság iránti elkötelezettség is.

1.2. A REL működési formái

A rövid ellátási lánc működésének leginkább közismert formáit az alábbi ábra mutatja be.

Értékesítés módja		Mozgásirány	
		Termelő „mozog”	Fogyasztó „mozog”
Közvetítőn keresztül	Hagyományos	Közvetlenül értékesítő feldolgozó	
	Újszerű	Vendéglátás Intézményi (köz)étkeztetés Kiskereskedelem	
Nyitott gazdaság	Hagyományos		Gazdaudvari bolt Szedd magad programok Falusi vendégasztal szolgáltatás
	Újszerű		Közösség által támogatott mezőgazdaság
Házhoz történő értékesítés	Hagyományos	Mozgóbolt	
	Újszerű	Dobozrendszer Internetes házhoz szállítás	
Értékesítési pont	Hagyományos	Hagyományos piac Vásár Ideiglenes kitelepülés	
	Újszerű	Termelői piac Fesztivál Települési termelői bolt Élelmiszer automata	

1. táblázat: A REL működési formái, *Forrás: Vidékfejlesztési Program 2014-2020 alapján saját szerkesztés*

Hazánkban egyelőre a hagyományos és inkább az alkalmi REL formák terjedtek el. A tervezett és állandó, üzleti modellként működő, illetve a modern formák elterjedtsége és stabilitása még jelentősen elmarad a lehetőségektől.

a) Közvetítőn keresztül történő értékesítés

- **Közvetlenül értékesítő feldolgozó**

A REL lényege a „termőföldtől az asztalig” távolság rövidegében rejlik. Ennek első típusa a közvetlenül értékesítő feldolgozó. Ilyen például a kistermelő vagy egy adott városban működő tejfeldolgozó vállalkozás, aki a környékből szerzi be a nyerstejet, és a feldolgozó üzem saját kisboltjában adja el a tejtermékeket.

- **Vendéglátás, Intézményi étkeztetés, Kiskereskedelem**

A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara a vidékfejlesztés szempontjából feladatának tekinti, hogy a helyi termelőket bekapcsolja a **közétkeztetésbe**, valamint a **vendéglátásba**. Magyarországon egyre elterjedtebb a helyben gazdálkodóktól való beszállítás, tökéletes példa erre a Balaton környékén termelők kiemelt szerepe az ott működő éttermek szempontjából. A turisztika vonatkozásában talán hazánk legjobb lokációjának és az utóbbi évek jelentős marketingjének köszönhetően – lásd pl. a [Balatoni Gasztrotérképet](#) – olyan nagynevű éttermek élnek a helyi „adottságokkal”, mint például a Kővirág vagy a Kistücsök étterem.

A **kiskereskedőknek** – köznyelven kisboltoknak – történő eladás a Vidékfejlesztési Program (továbbiakban: VP) szerint az újszerű kategóriába került, melynek oka, hogy a háztól való értékesítést felváltotta az egyhelyben történő bevásárlás igénye. Ennek megfelelően egyre több kistermelői termékre bukkanhatunk a kisboltok polcain.

b) Nyitott gazdaságok

- **Bolt a gazdaudvaron, Szedd magad, Falusi vendégasztal**

A gazdaudvaron való vásárlás a nyitott gazdaságok legáltalánosabb módja, a termékek értékesítésére értelemszerűen a „gazdaháznál” kerül sor.

A „**Szedd magad**” programok során a gazda a vásárlóit saját gazdaságában fogadja, ahol ők maguk szedhetik le a megvásárolni kívánt gyümölcsöket. A termelők így megspórolják a „munkaerőt”, a vásárlók pedig egy élménnyel lehetnek gazdagabbak. Láthatják, hogy a friss gyümölcs honnan kerül az asztalukra, valamint általában olcsóbban is juthatnak ezekhez, mint az áruházakban.

Falusi vendégasztalt kistermelő üzemeltethet az általa megtermelt, vagy előállított élelmiszerek felhasználásával (de ügyelnie kell a rendeletben előírt mennyiségi korlátok betartására), és ehhez kiegészítő alapanyagként vásárolhat élelmiszereket, továbbá más kistermelőtől vásárolt késztermék felhasználásával készítheti el ételeit. A falusi vendégasztal szolgáltatás keretein belül a kistermelő a gazdaságába látogató turistákat látja vendégül. Ennek során vidéki környezetben a házi élelmiszerekhez és gasztronómiai hagyományokhoz kapcsolódó tevékenységeket mutatja be, és az így elkészített élelmiszereket kínálja fel helyben fogyasztásra.

A hagyományok, szokások (pl. ünnepekhez kötődő ételek), a használati eszközök, viseletek, a gazdaságban tartott háziállatok és termesztett növények, a gazdaságban folyó munkák bemutatása mind-mind színesíti, vonzóvá teszi a vendégasztal szolgáltatást.

A falusi vendégasztal szolgáltatást a kistermelő az ételek felkínálása és a hagyományok bemutatása mellett, a regisztrációja szerinti saját termékeinek (pl. lekvár) elvitelre történő értékesítésével is kiegészítheti.

A falusi vendégasztal szolgáltatás keretében végzett élelmiszer-előállítás során be kell tartani a 852/2014/EK rendelet előírásait, mely az alapvető élelmiszerhigiéniai előírásokat tartalmazza.

- **Közösség által támogatott mezőgazdaság**

Európában már számos országban, köztük – ugyan gyerekcipőben – már Magyarországon is hallhatunk közösség által támogatott mezőgazdaságról (community-supported agriculture, **CSA**), mely egy olyan partnerség termelő és fogyasztó között, ahol a gazdálkodás felelőssége, kockázata és haszna is megoszlik. A CSA-k általában független, kicsi, a kézi munkaerőt előnyben részesítő családi gazdaságok. A fogyasztói közösség évente előre fizetett tagsági díjjal garantálja a felvevőpiacot, és egyúttal finanszírozza a gazdaság működését. A termelők méltányos és egyenletes jövedelemhez jutnak, így egyrészt koncentrálhatnak a minőségre, másrészt versenyképesek tudnak maradni egy olyan élelmiszerpiacon, amely alapvetően a nagyméretű, iparosított élelmiszer-előállítókat támogatja a helyi gazdaságokkal szemben.

1. A REL-RŐL ÁLTALÁBAN

3. ábra: Kölcsönös előnyök a CSA-ban

A fogyasztók friss, egészséges helyi ételeket fogyaszthatnak, bekapcsolódhatnak a termelésbe, új készségeket tanulhatnak ezáltal, és így jobban fognak kötődni az adott földterülethez is. Ez a részvétel tulajdonképpen a gazdaságba vagy a vállalkozásba való befektetés, mely termelési költségek megosztásával, a betakarítás részarányának elfogadásával vagy éppen a munkaerő biztosítása révén valósulhat meg.

A CSA tagok tehát a farmon megtermelt terményeket veszik meg és bizonyos mértékig osztoznak a termelés kockázatában. Tegyük fel, hogy az adott idény baracktermése kevesebb lett a megszokottnál, ezáltal a tagok kevesebb barackot kapnak a megszokottnál, így osztoznak a kárban. A tagok rendszerint heti házhoz szállítással vagy átvevőhelyen való felvétellel jutnak hozzá a terményekhez.

A CSA gazdaságokban a leggyakoribb termékek a zöldségek, de találhatunk köztük tojást, baromfit, kenyeret, gyümölcsöt, illetve hús- és tejterméket is, mindemellett erdő- és halgazdálkodásban megtermelt javak is előfordulhatnak.

(Forrás: <https://communitysupportedagriculture.org.uk/what-is-csa/>)

c) Házhoz történő értékesítés

- **Mozgóbolt**

A házaló értékesítés napjainkban már nem jellemző a kistelepüléseken sem, ám annál több **mozgóbolttal** találkozhatunk. A mozgóbolt fogalma a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény szerint: kiskereskedelmi tevékenység folytatására kialakított jármű, illetve járműre szerelt vagy általa vontatott eszköz.

Lényege, hogy a jármű, melyből az árusítás megtörténik, általában heti rendszerességgel megjelenik a környező települések valamelyikén, így csak bizonyos napokon van lehetőség a mozgóboltból történő vásárlásra.

- **Doboz rendszer, Internetes házhoz szállítás**

A **doboz rendszer** hasonló a közösség által támogatott mezőgazdasághoz, azonban a vásárlók a gazdaságban éppen megtermett gyümölcsöt-zöldséget fix áron, adott időközönként kapják meg, a szabályokat a közösség határozza meg.

Az **internetes házhoz szállítás** a mai infokommunikációs világban kikerülhetetlen. Azonban sok probléma felmerül, főleg a kistermelői házhoz szállítással kapcsolatban. Egyrészt a kistermelői élelmiszer-termelés, -előállítás és -értékesítés feltételeiről szóló 52/2010. (IV. 30.) FVM rendelet (továbbiakban: kistermelői rendelet) szerint tartani szükséges a 40 km-es területi értékesítési korlátot (lásd. a 2.2. pontban), másrészt, amint a kistermelők feltöltik a webshopra termékeiket és belép a webshop üzemeltetője, mint kiskereskedő, úgy a vásárlásnál a termékeket már ÁFA terheli. Eszerint az értékesítés – a területi korlátok betartásával – a vásárló kérésére a kistermelő által házhoz szállítással is történhet. Azonban területi korláttal összefüggésben az internetes értékesítés és az ahhoz kapcsolódó kiszállítás már nem engedélyezett a kistermelői rendelet értelmében.

d) Értékesítési pontok

- **Piac, vásár, Ideiglenes kitelepülés**

A REL klasszikus értékesítési módja a **piacon, vásáron** történő adás-vétel, valamint az ehhez nagyon hasonló, de kisebb volumenű **ideiglenes kitelepülés**.

Piacok, vásárok esetében a helyszín és az időpont állandó (például hetente rendszeresen 2 alkalommal, vagy vásár esetében minden hónap első vasárnapja), az ideiglenes kitelepülés során a helyszín és az időpont is változhat.

- **Termelői piac, Fesztivál, Termelői bolt, Élelmiszer automata**

A helyi **termelői piac** fogalma a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény szerint olyan piac, ahol a kistermelő a piac fekvése szerinti megyében, vagy a piac 40 km-es körzetében, vagy Budapesten fekvő piac esetében az ország területén bárhol működő gazdaságából származó mezőgazdasági-, illetve élelmiszeripari termékét értékesíti.

Helyi termelői piac	
Értékesítést végzők köre	Kistermelők ¹
Regisztráció, bejelentés	A piaci értékesítési tevékenység bejelentése a piac helye szerint illetékes jegyző felé, melyről a jegyző igazolást állít ki, ezután a piac megkezdheti a működését. A helyi termelői piac üzemeltetője napi nyilvántartást vezet a piacon árusító kistermelőkről.
Értékesítés területi korlátozása	A kistermelő a gazdaságából származó mezőgazdasági, illetve élelmiszeripari termékét olyan helyi termelői piacon értékesítheti, amely a kistermelő gazdasága szerinti megyében, vagy légvonalban számítva a gazdaságának 40 km-es körzetében van, illetve budapesti helyi termelői piacon az ország területéről bárhonnan értékesítheti termékét.
Értékesíthető termékek köre	Kistermelő a gazdaságából származó mezőgazdasági terméket, és általa előállított kistermelői élelmiszert értékesíthet.

3. táblázat: Helyi termelői piac jellemzői

¹ A kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény helyi termelői piac definíciója szerint.

Ugyan a **fesztivál** fogalma már nem új keletű, a termelők által ott megjelenő kézműves termékek azonban újszerűnek tekinthetők a rövid ellátási láncok szempontjából. Kimondottan REL-re épülő fesztiválok például a Hétrétország Fesztivál vagy a Nagykörű Virágzástól Befőzésig Rendezvénysorozat.

A **termelői boltok** hasonlítanak a már említett „kisboltokhoz”, de itt kifejezetten a helyi termékek értékesítésére koncentrálnak, sokszor találkozhatunk szociális célú működtetéssel. Hazánkban egyelőre még csak néhány helyen fordulnak elő **élelmiszer automaták**, külföldön azonban már elterjedt. A munkaerő és a vásárlók ideje is egyre drágább, az automaták pedig megoldják a munkaerőhiány problémáját, továbbá az éjjel-nappali nyitva tartásnak köszönhetően bármikor be lehet vásárolni, kikerülve ezzel a gyakran kényes sorokat.

2. A REL egyik szereplője, a kistermelő

A helyi termék előállítására nem korlátozódik valamely vállalkozói formában történő előállításra. Helyi terméket előállíthat maga a termelő kistermelőként, de előállíthatja akár helyi élelmiszeripari-vállalkozás is (pl. Kft., szövetkezet, részvénytársaság stb.). Létrejöhet helyi termék saját termeléséből származó alapanyagok feldolgozása által, de helyi vásárolt alapanyagból is (pl. vásárolt gyümölcsből készített gyümölcsle, aszalvány). Mint minden élelmiszer, a helyi termék is különböző értékesítési csatornákon keresztül jut el a fogyasztókhoz, de a termelő közvetlenül (pl. háztól/gazdaságból, házhoz szállítással, piacon, rendezvényen), vagy közvetítő segítségével (pl. helyi kiskereskedelmi-, vagy vendéglátó egységben) is értékesíthet.

(A Kamara 2016-ban kiadott egy Helyi Termék Kézikönyv című kiadványt, melyben a helyi termékek mellett a kistermelői szabályozásra is részletesen kitér. A kiadvány a Kamara honlapján vagy [ide kattintva](#) megtekinthető.)

2.1. Kistermelő fogalma

A kistermelő fogalmát, továbbá a kistermelői tevékenység kereteit a kistermelői rendelet határozza meg.

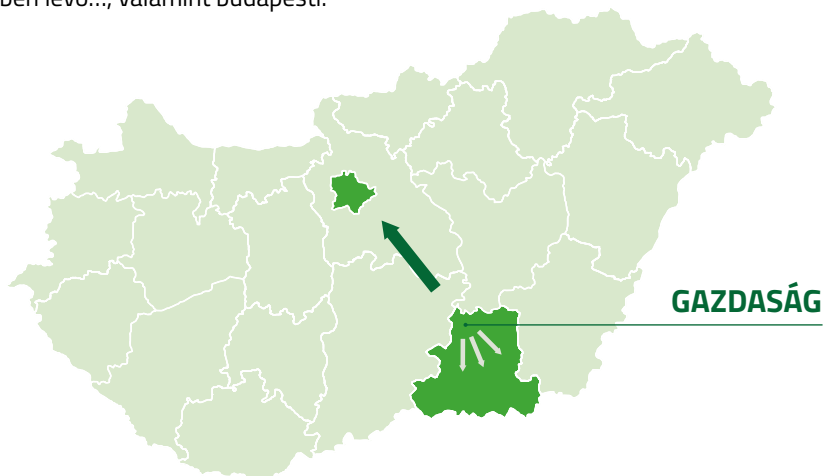
A kistermelő

- természetes személy, aki
- saját gazdaságából származó alaptermékét, és abból általa előállított termékét,
- mennyiségi és területi korlát betartásával értékesítheti
 - közvetlenül a végső fogyasztónak a gazdasága helyén, piacon, vásáron, rendezvényeken, illetve
 - olyan helyi kiskereskedelmi és vendéglátóipari egységek részére, amelyek közvetlenül a fogyasztóknak értékesítik a termékeiket.

2.2. Értékesítési lehetőségek

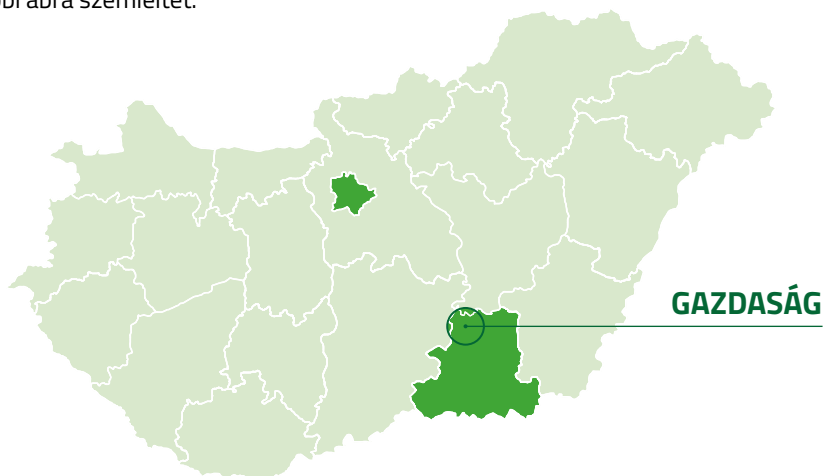
A kistermelő bizonyos területi korlátozás betartása mellett értékesítheti termékeit. Ennek áttekintéséhez szükséges a „régió belüli” fogalom pontos meghatározása, megértése.

„Régió belüli”: a kistermelő gazdaságának helye, illetve ... a termék-előállítás helye szerinti megyében lévő..., valamint budapesti:

4. ábra: „Régió belüli” szabály, *Forrás: NÉHIB*

További lehetőség, hogy a régió belüli értékesítés kibővül a gazdaság helyétől légvonalban számítva az ország területén legfeljebb 40 km távolságra lévő meghatározással, melyet az alábbi ábra szemléltet.

5. ábra: 40 km-es szabály, *Forrás: NÉHIB*

Az egyes kistermelői élelmiszerek esetében az értékesítés területi lehetősége az alábbi:

Mit?	Hol?
<p>Nem állati eredetű alapterméket (pl. nyers zöldség és gyümölcs), mézet, méhészeti termékeket és élő halat</p>	<ul style="list-style-type: none"> • saját gazdaságában, valamint országosan valamennyi piacon, vásáron, rendezvényen és engedélyezett ideiglenes árusító helyen a végső fogyasztónak, és • régión belüli (saját megyében és Budapesten), vagy a gazdaság helyétől légvonalban számítva az ország területén legfeljebb 40 km távolságra lévő kiskereskedelmi, vagy vendéglátó létesítménynek, melybe a közétkeztetés is beleértendő.
<p>Állati eredetű alapterméket (pl. tej, tojás, hal) és a kistermelő által előállított élelmiszert (pl. sajt, gyümölcslé, szalámi, kolbász, lekvár)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • saját gazdaságában, valamint a régión belüli (saját megyében és Budapesten), vagy a gazdaság helyétől légvonalban számítva az ország területén legfeljebb 40 km távolságra lévő piacon, vásáron, rendezvényen és engedélyezett ideiglenes árusító helyen a végső fogyasztónak, illetve kiskereskedelmi, vagy vendéglátó létesítménynek, melybe a közétkeztetés is beleértendő.
<p>Saját gazdaságában nevelt és közfogyasztás céljára engedélyezett vágóhídon levágott sertés, juh, kecske, szarvasmarha, strucc és emu húsát</p>	<ul style="list-style-type: none"> • saját gazdaságában a végső fogyasztónak, • régión belüli (saját megyében és Budapesten), vagy a gazdaság helyétől légvonalban számítva az ország területén legfeljebb 40 km távolságra lévő kiskereskedelmi, vagy vendéglátó létesítménynek értékesíthet.

A piaci értékesítésre (az 1.1. d) pontra) visszautalva a helyi termelői piacon elsősorban a piac fekvése szerinti megyében gazdálkodók értékesíthetnek. E korlátozás a helyi gazdaság fejlesztését kívánja elősegíteni. További általános szabály, hogy az országhatáron belül a piac helyszínétől számított 40 km-es körzetből is érkehetnek termelők, vagyis akár a szomszéd megyéből is. Kivételt képez Budapest, ahová a termelők az egész országból elhozhatják termékeiket. Ez nem összekeverendő a kistermelői rendeletben leírtakkal!

3. Támogatási lehetőségek

A rövid ellátási láncból (REL) történő alapanyag-beszerezés egyre nagyobb hangsúlyt kap mind hazai, de főleg uniós szinten, a 2014-2020 Vidékfejlesztési Program nem véletlenül hozta létre a REL tematikus alprogramját. Rövid Ellátási Lánc Tematikus Alprogram kimondottan a termelők közös és közvetlen piacra jutását segíti. A több éves, üzleti tervre alapozott, a közös értékesítési csatornák kialakítását és hosszú távú működését célzó együttműködés továbbmegy az alkalmi együttműködéseken, piaci megjelenéseken. A REL alprogram keretében támogatott a fogyasztók és a termelők közötti szoros földrajzi kapcsolatot felhasználó, egy közvetítő közbeiktatásával alkotott értékesítési forma. Az alprogram a modern értékesítési formák megerősödéséhez, azok önfenntartó működtetésének kialakításához nyújt támogatást.

3. TÁMOGATÁSI LEHETŐSÉGEK

Cél	Támogatott tevékenységek
Termelők fejlődése	a termelők és piacszervezők gyakorlatorientált képzései
	kistermelői termék-előállítás élelmiszerhygiéniai megfelelése
	élelmiszerlánc kockázatok csökkentése
	termelők kereskedelmi és marketing felkészültsége
Kistermelői együttműködések kialakítása, működtetése	REL termelői csoport adatbázis létrehozása
	REL termelői – fogyasztói hálózat kialakítása
Termelői értékesítési módok fejlesztése	termelői piacon vagy értékesítési ponton való rendszeres megjelenése
	termelői piacokon értékesítők körének kiszélesítése
	piacok termékpalettájának fogyasztói igényekhez jobban igazodó bővítése
	értékesített termelői termék ár-érték arányának javítása
	helyi termelői termékeket felhasználó turizmus/gasztronómia fejlesztése
	kistermelői élelmiszer-termékek közétkeztetésben történő felhasználása
Fogyasztói szokások fejlődése	helyi termékek népszerűsítése
	egészséges táplálkozás és egészséges életmód programok kialakítása
	a környezettudatos értékesítés és vásárlás ösztönzése

4. táblázat: Forrás: A NAK által kiadott Vidékfejlesztési Program Kézikönyv alapján saját szerkesztés

A REL hazánkban jelenleg nem egy elfogadott együttműködési forma, csak formálisan jelenik meg. Ennek megfelelően inkább beszélhetünk uniós támogatásokról, mint hazairól.

3.1. REL-hez kapcsolódó pályázati felhívások a Vidékfejlesztési Programban

Az Irányító Hatóság a Bizottság által elfogadott VP alapján megjelentetett felhívásokkal kívánta, illetve kívánja elősegíteni a rövid ellátási láncok népszerűsítését. Több, már lezárult vagy felfüggesztett pályázati felhívás kapcsolódik a REL tématerülethez:

- VP6-7.2.1-7.4.1.3-17 Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális fejlesztése, közétkeztetés fejlesztése
- VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása
- VP-2-6.3.1-16 Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése

A 2017-ben meghirdetett Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális fejlesztése, közétkeztetés fejlesztése című pályázati felhívás 2. célterületénél – a közétkeztetés fejlesztésénél – az elbírálás folyamatában többletpontot ért, amennyiben a pályázó valamely alapanyag rövid ellátási láncból történő beszerzésére tett vállalást.

Kiadványunk megjelenésekor még két, kifejezetten REL-eket célzó pályázati felhívásra lehet benyújtani kérelmeket.

VP3-16.4.1-17 Együttműködések támogatása a REL és a helyi piacok kialakításáért fejlesztéséért és promóciójáért

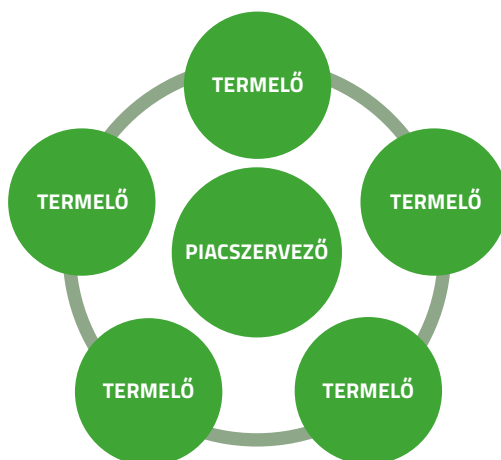
A felhívás keretében a támogatási kérelem benyújtására konzorciumi formában vagy gazdasági társasági formában van lehetőség.

3. TÁMOGATÁSI LEHETŐSÉGEK

Támogatási kérelmet nyújthatnak be az alábbi feltételeket teljesítő konzorciumok vagy gazdasági társaságok:

- legalább öt mezőgazdasági termelő és egy piacszervező szervezet együttműködésében jönnek létre, és
- tagjaik között legalább öt, mikrovállalkozásnál nem nagyobb mezőgazdasági termelő van.

6. ábra: Konzorciumi tagok

Kötelezően megvalósítandó önállóan támogatható tevékenységek:

- Termelői együttműködésen alapuló, rövid ellátási láncú értékesítési üzleti modell kialakítása és működtetése, ennek érdekében új REL csoport kialakítása és működtetése (a projektterv megvalósítása);
- létező REL-jellegű közvetlen értékesítést végző csoport esetén a projekttervben meghatározott, új projekt megvalósítása.

Választható, önállóan nem támogatható tevékenységek:

- a) a REL-csoport tevékenységét szolgáló marketing és promóciós tevékenységek;
- b) a REL-csoport által értékesíteni kívánt élelmiszerek értékesítését, tárolását, hűtését, csomagolását, valamint az ezek előállításához szükséges alapanyag előkészítését szolgáló:
 - épület/építmény bérlése;
 - épület/építmény átalakítása, bővítése, felújítása;
 - új eszköz, berendezés beszerzése (pl.: termék közvetlen fogyasztói értékesítését szolgáló, speciális felépítménnyel rendelkező haszongépjármű (hűtőautó), kerékpár, motoros tricikli, biztonságtechnikai eszköz, pénztárgép, POS terminál);

- c) a REL-csoport tevékenységéhez szükséges piackutatás, célcsoport elemzés;
- d) immateriális beruházások: számítógépes szoftverek megvásárlása vagy kifejlesztése, licenckel, szerzői jogok, REL-hez kapcsolódó védjegyek megszerzése,
- e) a REL csoport és/vagy a tagjai számára közös, saját védjegy, illetve minőségrendszer kialakítása.

A támogatási kérelmek benyújtására 2020. március 31-ig van lehetőség.

Az igényelhető, vissza nem térítendő támogatás összege maximum 300 000 eurónak megfelelő forintösszeg.²

A támogatás intenzitása a megvalósítandó tevékenység szerint eltérő lehet:

1. A REL csoportok létrehozása és működtetése esetében 90%,
2. Beruházási elemekhez kapcsolódó költségek esetében KMR3 régióban 50%, míg nem KMR régióban 60%.

A pályázati felhívás részletei megtalálhatóak a palyazat.gov.hu oldalon, vagy [ide kattintva](#).

VP3-4.2.1-4.2.2-19 REL-hez kapcsolódó beruházások támogatása az élelmiszeripar és a borászat területén

A felhívás célja, hogy lehetőséget biztosítson a REL együttműködési csoportokban résztvevő mezőgazdasági termelők számára élelmiszer-előállításához kapcsolódó beruházások végrehajtására. A támogatás a REL együttműködési csoport tagjai számára olyan élelmiszeripari és borászati fejlesztésekre ad lehetőséget, amelyek hozzásegítik őket tevékenységük gazdaságos folytatásához.

A pályázati forrásra kizárólag a VP3-16.4.1-17 kódszámú, Együttműködések támogatása a REL és a helyi piacok kialakításáért, fejlesztéséért és promóciójáért című felhívás keretében - a projekttervük alapján - támogatásban részesült REL együttműködési csoportok mezőgazdasági termelő tagjai jogosultak.

² A 2017. január elsejei EKB középérfolyam szerint (309,83 Ft/EUR) 92.949.000 forint.

³ KMR: Közép-magyarországi régió.

nem KMR: Nem Közép-magyarországi régió, vagyis: Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl régiók.

3. TÁMOGATÁSI LEHETŐSÉGEK

A támogatási kérelmeket két célterületre lehet benyújtani:

1. célterület - Élelmiszer-feldolgozó üzemek fejlesztése

A célterület keretében mezőgazdasági termékek értéknövelése, a piacra jutást elősegítő technológiai fejlesztést célzó beruházások támogathatóak az élelmiszer-feldolgozás hatékonyságának növelése érdekében.

- Termeléshez kapcsolódó új eszközök, gépek beszerzése, új technológiai rendszerek és kapacitások kialakítása; és/vagy
- a célterülethez tartozó tevékenységet szolgáló épületek, építmények kivitelezése.

2. célterület - Borászati üzemek fejlesztése

A célterület keretében borászati gépek, technológiai berendezések beszerzése, illetve építéssel járó fejlesztési beruházások támogathatóak.

- Szőlőfeldolgozáshoz, mustkezeléshez, bor-, pezsgő-, illetve habzó bor készítéséhez, bor-, pezsgő-, illetve habzó bor kezeléséhez, tárolásához, érleléséhez és kiszéréséhez kapcsolódó új eszközök, gépek beszerzése, új technológiai rendszerek és kapacitások kialakítása; és/vagy
- a célterülethez tartozó tevékenységet szolgáló épületek, építmények kivitelezése.

Az igényelhető vissza nem térítendő támogatási összeg egyéni beruházás esetén maximum 15 500 000 Ft, kollektív beruházás esetén 155 000 000 Ft, KMR régióban 50%-os, míg a KMR régión kívül 60%-os támogatási intenzitással.

A támogatási kérelmek benyújtására 2020. február 10-től 2022. február 9-ig van lehetőség a szakaszos elbírálásnak megfelelően az alábbiak szerint:

- 2020. március 10.
- 2020. április 10.
- 2020. május 11.
- 2020. augusztus 10.
- 2020. november 10.
- 2021. február 11.
- 2021. május 10.
- 2021. augusztus 10.
- 2021. november 10.
- 2022. február 9.

A pályázati felhívás részletei megtalálhatóak a palyazat.gov.hu oldalon, vagy [ide kattintva](#).

4. Külföldi és hazai jó gyakorlat

4.1. CUINATUR

A spanyol, Valenciában működő CUINATUR 30 iskolai étkezdét működtető privát szociális vállalkozás, akik minden héten helyi élelmiszer beszerzéssel állítják össze a menüsört. Mindemellett társadalmi tevékenységet is folytatnak, előadásokat tartanak tanárok, szülők, szakemberek, konyhai dolgozók és tanulók részére a fenntartható, gazdaságos és méltányos élelmiszer-ellátás, fogyasztás témakörében.

A fenntartható iskolai közétkeztetési program keretében a főbb alapelveik, hogy a szolgáltatók válasszák ki a helyi, közelben lévő beszállítókat, így csökkenthető a közlekedésből származó hosszú távú káros környezeti hatás, és ezzel elősegítik a helyi gazdaság fejlődését. Az alapanyagok frissen beszerezhetőek, ezáltal is nő az élelmiszerek bel- és tápanyagtartalma, valamint csökken az adalékokkal vagy tartósítószerrel készült élelmiszerek fogyasztása. A program csak azon beszállítókat preferálja, akik termékeikkel meg tudnak felelni a környezetvédelmi, társadalmi és gazdasági minimum követelménynek. Céljuk továbbá, hogy az alapanyagok minél nagyobb hányada ökológiai termelésből származzon, amelyet bizonyítvány is igazol, ezáltal elkerülhetőek a genetikailag módosított élelmiszerek, valamint a mesterséges kémiai- és vegyi anyagok fogyasztása.

Az általános iskolai menük is ezen elvek alapján állnak össze, figyelembe véve az élelmiszerek időbeli szezonálisitását. Például a menü gyümölcssei és zöldségei 100% -a friss, szezonális és többségében ökológiai és helyi termelésből származnak. A vásárlás helyi kiskereskedelmi szereplőktől, és elsősorban direkt vásárlás útján történik.

Az iskolában olyan oktatási platformokat hoztak létre, amely az egészséges táplálkozási szokások mellett lehetővé teszi a gyermekek érzékenyebbé tételét az étel által okozott környezeti és a társadalmi hatásokra. Szükséges, hogy minden érintett, vagyis a vezető és a konyhai személyzet is képzett és motivált legyen, így a képzés személyesen a vállalat különböző munkaközpontjaiban történik.

4. KÜLFÖLDI ÉS HAZAI JÓ GYAKORLAT

A Cuinatur rendelkezik továbbá társadalmi integrációs és egyenlőségi tervvel is, hiszen fontos számukra a családi élet és a munka összeegyeztetése.

Spanyolország kiváltságos helyzetben van szabályozási szempontból, ugyanis ott az egyes oktatási központok maguk dönthetnek arról évente – beleértve a vezetőséget, tanárokat, diákokat és az önkormányzatot is –, hogy melyik cég működtesse az iskolai étkezdét, így az alapanyagok ár-érték aránya jobb a pályázat útján történő beszerzésnél.

(Forrás: BOND projekt, illetve a Kislépték Egyesület honlapja: https://www.kisleptek.hu/cuinatur_valencia/)

4.2. Nyitott Porta együttműködés

A Zala-völgye gazdái, helyi termék előállítói, agroturisztikai szolgáltatói 2018-ban partnerségre léptek egymással és létrehozták a Nyitott Porta rövid élelmiszerlánc csoportot.

Az együttműködő tagok célul tűzték ki, hogy minőségi, helyben előállított termékekkel, színvonalas szolgáltatásokkal látják el a környékbeli lakosokat, az ide látogató vendégeket.

8. ábra: A Nyitott Porta együttműködés logója, *Forrás: <http://nyitottportak.hu/>*

Az együttműködő gazdák legfontosabb vállalása, hogy rendszeresen hirdetnek meg nyitott napokat és eseményeket az érdeklődők, vásárlók számára. Az együttműködés jelenleg 16 minősített hálózati taggal rendelkezik, 2020-ban 19 nyitott porta jelölt szeretne csatlakozni. A minősítés helyszínbejárással történik, majd a minősített porták tanúsítványt, táblát kapnak. A döntéseket a hálózati tagok hozzák meg műhelytalálkozókkal, hálózati tanácsulással. A hálózat céljait az alapítók által kidolgozott, aláírt Karta dokumentum tartalmazza, a minősítési feltételek, működési szabályok Ügyrendben kerültek rögzítésre. A Zala-völgyi Nyitott Porták együttműködésével kapcsolatos szervezési feladatokat a Zala Termálvölgye Egyesület, mint LEADER helyi akciócsoport látja el. (Forrás: <http://nyitottportak.hu/>)

Fogalmak

Community-supported agriculture (CSA)

Közösség által támogatott mezőgazdaság, vagyis olyan partnerség termelő és fogyasztó között, ahol a gazdálkodás felelőssége, kockázata és haszna is megoszlik.

Falusi vendégasztal

Falusias, tanyasias vagy vidéki környezetben a házi élelmiszerekhez és gasztronómiai hagyományokhoz kapcsolódó tevékenységek bemutatása, és az elkészített élelmiszerek felkínálása helyben fogyasztásra a gazdaság helyén.

Gazdaság helye

Az élelmiszer-termelő állat tartásával és az élelmezés céljára termesztett növények termesztésével összefüggő gazdasági udvar, illetve a termék előállítás helye.

Helyi termelői piac

Olyan piac, ahol a kistermelő a piac fekvése szerinti megyében, vagy a piac 40 km-es körzetében, vagy Budapesten fekvő piac esetében az ország területén bárhol működő gazdaságából származó mezőgazdasági-, illetve élelmiszeripari termékét értékesíti.

Kistermelő

A kistermelő természetes személy, aki saját gazdaságából származó alaptermékét, és abból általa előállított termékét, mennyiségi és területi korlát betartásával értékesítheti közvetlenül a végső fogyasztónak a gazdasága helyén, piacon, vásáron, rendezvényeken, illetve olyan helyi kiskereskedelmi és vendéglátóipari egységek részére, amelyek közvetlenül a fogyasztóknak értékesítik a termékeiket.

REL

A rövid ellátási lánc termelői együttműködésen alapuló, a termelők és a fogyasztók közötti szoros földrajzi kapcsolatot felhasználó, maximum 1 közvetítő közbeiktatásával alkotott, rendszeres értékesítést végző ellátási lánc.

Végső fogyasztó

Egy élelmiszer utolsó fogyasztója, aki nem egy élelmiszeripari vállalkozás tevékenysége során használja fel az élelmiszert.

Felelős kiadó: Győrffy Balázs elnök, Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
Felelős szerkesztő: Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
Vidékfejlesztési és Szaktanácsadási Igazgatóság
Lektor: Kisléptékű Termékelőállító és Szolgáltatók Országos
Érdekképviselőinek Egyesülete
Kreatív vezető: Nagy-Tószegi Bálint
Grafikai tervező, tördelő: Kezes Zsófia
Kiadja: © Nemzeti Agrárgazdasági Kamara – minden jog fenntartva
Kiadás: 2020. évi első kiadás

NEMZETI
AGRÁRGAZDASÁGI
KAMARA

1115 Budapest, Bartók Béla út 105-113.
Telefon: +36 80 900 365
ugyfelszolgalat@nak.hu
www.nak.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A VIDÉKI TÉRSÉGEKBE BERUHÁZÓ EURÓPA

Az EMVA támogatások végrehajtására kijelölt hatóság
az Agrárminisztérium Vidékfejlesztési Program Irányító Hatósága.